
О Српском Календарима!
Као предговор овој књизи

Календар је књига, која које-
ду највише окупља поре унутри-
они једно зато, што се сваке
године издаје; друго, што на
готово сви узду књигу, која
читаоци знаду; а треће, што
се изјезу году по рукама
непрестано примаће.

Вук Стеф. Караџић

Д А Н И Ц А.

З А Б Л А В Н И К

за годину

1 8 3 4.

издао

Вук Стеф. Караџић,

Филозофије доктор, учени друштва:
Санктпетербуршкога вољнога љубитеља
Руске Словесности, Краковскога, Ти-
рингско - Саксонскога за истраживање
отаџ. старине, Краљевско-Гетингскога,
и Московскога историје и старине Ро-
сијске член кореспондент, и бивши прези-
дент славнога магистрата науке и наука
Београдско.



пета година.

У Б е ч у,

у штампарији Јерменскога наместира.

ДАНИЦА

СРПСКИ НАРОДНИ
ИЛУСТРОВАНИ КАЛЕНДАР

за годину

2020

УРЕДНИЦИ

М и о д р а г М а т и ц к и

главни и одговорни уредник

Нада Милошевић-Ђорђевић

Д В А Д Е С Е Т С Е Д М А
Г О Д И Н А

ВУКОВА ЗАДУЖБИНА
Б Е О Г Р А Д, 2 0 2 0



Мирко Мркић Острошки,
Српско духовно шројсйво: Свейи Сава – Вук – Њејош

САДРЖАЈ

Миодраг Матицки, *ДАНИЦА* КАО НАЦИОНАЛНО
УПОРИШТЕ **9**

Календар

МЕСЕЦОСЛОВ ЗА СРБЕ СВА ТРИ ЗАКОНА **18**

ЈЕВРЕЈСКИ КАЛЕНДАР **35**

Никола Бура, ЛЕТОПИС ХХІ ВЕКА **37**

Осветљења

Миодраг Матицки, *Голуб Добрашиновић о односу
Вука и Њејоша* **45**

Станиша Војиновић, *Пријатељство пријављено срп-
ским Књаза Николе и Љубомира П. Ненадовића* **54**

Катарина Граната-Савић, *Учене жене Црне Горе
и 19. веку* **58**

Славко Бубало (Вуковар), *Тома Максимовић – хра-
нилац народа* **70**

Будимир Поточан, *Проф. др Пејтар Косић – Је-
динствени психолог раја* **80**

Из погледника Жарка Рошуља

Григорије Цамблак, *Враћање вида Стефану Де-
чанском или чудо Св. Николе* **89**

Милован Видаковић, *Монашки ручак* (Одломак из
романа *Велимир и Босилка*) **90**

Бранислав Ђ. Нушић, *Прва српска ојера* **91**

-
- Војислав Илић, (*Са поїледом уїашеним*) (песма) **93**
Савка Суботић, *Веселе усїомене* **94**
Нада Дорошки, *Беоїрад између два свейска райїа* **96**

Н а р о д н а к њ и ж е в н о с т

Љубинко Раденковић, *Мушка и женска сїрана у народној кулїтури Срба* **102**

Станиша Војиновић, **САКУПЉАЧИ НАРОДНИХ УМОТВОРИНА**: Вук Поповић (1806–1876), Вук Врчевић (1811–1882), Стефан Митров Љубиша (1824–1878) **114**

К њ и ж е в н о с т и у м е т н о с т

Књижевна уїоришїа

Душан Иванић, *Досийеј данас* **128**

Мирољуб Тодоровић, *Країке їриче* **133**

Станиша Војиновић, *Звуковез (Анеїи) Милуїина (Никанора) Груїића* **139**

Петар Милошевић, *Небеса; Звона* (Из романа: *Ми же Сенїандреїци*, Нови Сад – Будимпешта, 1997) **140**

Миодраг Матицки, *Поїовор їисца* (Из романа: *Глува лађа*, Горњи Милановац, 1987) **143**

Књижевни їрилози Срба у Мађарској

Петар Милошевић, *Књижевни живоиї у сну* (прича); Милан Ђурић, (Песме): *1/2; Талас; Бреме; Грга Олах*, (Песме): *Икона са два О; Удахни їај смої; Чаробни црни їлес*; Драгомир Дујмов, *Убисїво јереја Милоша Аїића* (одломак из романа: *Пог небом боје їурїура*); Предраг Степановић, *Чај с румом и хризанїеме* (прича); Радојка Филаковић, *Просвейљење* (прича) **146**

Комеморайїивни блок о Драшку Ређейу

Бошко Сувајцић, *Уосїалом* (Циклус песама за Драшка Ређепа); Снежана Миладиновић Лекан, *Све шїо др Драшка Ређейа издваја* (песма); Драгутин А. Ђукић, *Ређейово їикање* (песма) **174**

Драган Р. Млађеновић, *Вук и српска музика* (са фотографијом аутора) **180**

Видосава Голубовић, *Црна Гора у књизи Мери Е. Дарам – Кроз српске земље* **191**

Слађана Ристић, *Мој језик је изван сенке* **199**

Манојле Гавриловић, *Срне* (песма) **200**

Миодраг Јовичић, *Лайош* (прича) **200**

Изабел Чеперковић Диас, *Рђа* (песма) **206**

Даница Караџић, *Књижевни клуб „Орфеј са Млаве”* **207**

Зоран М. Туркан, *Вршац у сликама и речима* (Белешка: Никола Кусовац, *Човекољубиво*) **208**

Божу(бо)ри

Ратко Поповић, (Песме): *Сшаљин Јовановић Софалиски казује невреме; Која коре Косовци* **212**

Радосав Стојановић, *Господар усјомена* (прича) **216**

Валентина Питулић, *Призрен – Велика Хоча* (Михољдан 2019) **230**

Гордана Јеж Лазић, *Горшијачко дрво Крајине* (песма) **237**

Изворна народна њесма

Ацо Доганџић, *Зорка Бушаиш* **238**

Светосавска читанка

Иван Вешић, *Иконе моје* (песма) **268**

Описаније намастира

Станко Костић, *Загужбина њородице Тодић – Црква Свешої Ђорђа у Сшааром Косиолицу* **270**

Душица Матицки, *Загужбина Сшојана Чушића – Салаш Ноћајски* **273**

Језик

Миодраг Матицки, *Сава Мркаљ – Србин из Хрвајске* (Са отварања изложбе о Сави Мркаљу у Старој Пазови, Дом културе, 5. 10. 2019. године) **277**

П р в и с р п с к и у с т а н а к

Миодраг Стојановић, *Риџа од Фере у српској књижевности и култури* **282**

Станиша Војиновић, *Карађорђеви устаници из Црне Горе* **293**

Н а р о д н и к у в а р

Катарина Поповић-Мицина, *Простја јела зајржена на српски начин* **308**

Ш а љ и в а ц

Жарко Рошуљ, *Шалывац* **313**

Јован Грчић Миленко, *Висибаба* (одломак песме) **318**

Милан Савић, *Прилике из мој живојџа* **319**

Исидор Бајић, *Писмо Ристи Одавићу* **320**

Милан Ђурчин, *На балу* (песма) **322**

Жарко Рошуљ, *Белешке о ауџорима и џрилозима* **324**

А с т р о н о м и ј а

Срђан Самуровић, *Нови међузвездани џуџник* **326**

З а д у ж б и н е

Душица Матицки, *Вукова задужбина у 2019. џдини* **331**

Марко Пајовић, *На извору Вуковој језика* (говор на представљању монографије *Фондација Вукове задужбине Жабљак–Шавник–Плужине 1996–2016*, Жабљак, 2019) **339**

Будо Новосел, *Родна кућа* (песма) **349**

Милунка Митић, *Сџуденица* (лирски запис са разгледнице упућене Вуковој задужбини са сликом Студенице) **350**

П р е н у м е р а н т и

Пренумеранти на Даницу за 2020. годину **352**

Д О Д А Т А К

ДАНИЦА ЗА МЛАДЕ, XII ГОДИШТЕ

Миодраг Матицки

ДАНИЦА КАО НАЦИОНАЛНО УПОРИШТЕ

Без просвећености, културног зрења неког народа, нема ни његове ваљане оглашености нити пуног постојања и опстојања у породици народа света. То се знало и у Вуково доба. Док је приводио крају рад на *Српском рјечнику*, како данас с поносом велимо на „књизи српској над књигама”, Вук пише о *Речнику* крајем 1816. године свом кнезу, Милошу Обреновићу: „Књига је ова после Историје Рајићеве прва, и најважнија од свију књига Србских; и биће цјелом народу Србском` на велику ползу, на част и славу”. Пре два века, управо у ове протекле дане, Вук је по Русији и другде разносио свој *Српски рјечник*. Десетине понетих примерака било је разграбљено међу тадашњим славистима Русије, ова се књига тражила и у Европи.

Двадесет и шесто годиште *Данице* Вукове задужбине за 2019. годину посветили смо носећим темама: годишњици *Српског рјечника* и Србима на Косову и Метохији. Зато сам као уредник *Данице*, уместо уобичајене уводне речи, објавио прилог „Рађање Вуковог *Српског рјечника*”.

У *Даници* се посебно прате међусобне везе писаца и културолошких прегалаца кроз векове: дозови и одзови песника, посветна и споменарска лирика; указује се на књижевна упоришта појединих писаца. Тако смо објавили песму Бошка Сувајдића „Мој Дучић”, а Мирољуб Тодоровић је указао на своја приповедна књижевна упоришта, на кратке прозне записе који су утврђивали развој не само његовог, већ и свеопштег нашег прозног стваралаштва.

Једна од сталних рубрика *Данице* потврдила је назив добијен по косовском божуру и ономе шта нам то цвеће, данас, значи. У овој рубрици више прилога посвећено је српским хероинама са Косова и Метохије. Катарина Граната Савић писала је о Кнегињи Милици, а за ову прилику објавили смо одломак из „Слова о Јефимији” Светлане Велмар-Јанковић, која је била вишегодишњи сарадник Вукове задужбине и која је трајни задужбинар, пре свега претплатом унапред на примерке *Данице* који се сваке године поклањају најбољем богослову Призренске богословије. Подсетили смо се и трајних порука академика Дејана Медаковића, вишегодишњег председника Вукове задужбине, које се тичу односа Вукове задужбине према Србима на Косову и Метохији.

Валентина Питулић, председник Одбора за Косово и Метохију Матице српске и професор у Призренској богословији, огласила се прилогом „Трагање за божуром. Професор Призренске богословије Дејан Ристић је прилогом „Богослови из Призрена у Америци” на најлепши начин

отворио тематски простор о распрострањању српске културе у следећим годиштима *Данице*, потврдио је становиште да за културни простор било којег народа политичке границе нису важеће. Гдегод живе представници нашег народа, гдегод се говори српски, културни простор српског народа постоји и не сме нам бити недоступан. Описујући градове и места у којима су у Америци призренски богослови трагали за српским светињама, манастирима и црквама, посетили су: Њујорк, Патерсон, Пенсилванију, Алхамбру, Холивуд, Сан Дијего, Колму, Сакраменто, Платину, Сан Франциско, Саратогу, Џексон, Лос Анђелес. За њих ће ова посета нашој дијаспори у Америци остати незаборавна.

У *Даници* за 2019. годину обележили смо и велику годишњицу српског народа, осам векова од проглашења аутокефалности српске цркве. Епископ Теодосије је своју беседу „Свети Сава и његов значај за Косово и Метохију и српску државотворну традицију” упутио преко *Данице*. Музиколог Драган Р. Млађеновић придружио се прилогом: „Свети Сава, Србљак и српско црквено појање”. Актуелно, 26. годиште *Данице*, подразумевајући и њен додатак *Даницу за младе* који се штампа и као посебно издање, Вукова задужбина је традиционално представила, најпре, на Коларцу, па по својим огранцима у матици и расејању и на Београдском сајму књига, али је, овога пута, она била и део програма 86. Вуковог сабора.

Међутим, захваљујући ауторима *Данице* који су схватили значај овако дуговеког периоди-

ка, достојног *Српскої орла* који се прометнуо из 19. у 20. век, као што се и *Даница* Вукове задужбине прометнула из 20. у 21, на даљим представљањима *Данице*, која је истовремено и национална читанка и својеврсни летопис српског народа, свакако не може бити заобиђено ни ово 27. годиште *Данице*.

Двадесет и седмо годиште *Данице* у знаку је српског духовног тројства: Светог Саве, Вука и Његоша (уводни вајарски прилог Мирка Мркића Острошког). Док су нека претходна годишта била посвећивана појединим просторима на којима се вековима у области културе и уметничког стваралаштва, посебно усмености, потврђивао српски народ: Херцеговини, Банату, Београду као централном културном средишту Срба кроз векове, у више наврата Косову и Метохији, ово 27. годиште посвећено је српском народу у Црној Гори. У одељку *Освећјења* нашли су се прилози „Голуб Добрашиновић о односу Вука и Његоша”, „Пријатељство притврђено српством Књаза Николе и Љубомира П. Ненадовића”, „Учене жене Црне Горе у 19. веку”, „Сакупљачи народних умотворина из Црне Горе (Вук Поповић, Вук Врчевић и Стефан Митров Љубиша)”, „Црна Гора у књизи Мери Е. Дарам *Кроз српске земље*”, „Карађорђеви устаници из Црне Горе”, „На извору Вуковог језика (говор Марка Пајевића на представљању монографије *Фондација Вукове задужбине Жабљак–Шавник–Шлужине*)”...

Нису заобиђени ни велики Срби, задужбичари, добротвори, привредници, ствараоци из заграничја и расејања који су у прошлости обе-

лежили или и данас обележавају наше присуство особитим стваралаштвом. У одељку *Језик* нашао се прилог о Сави Мркаљу, „Србину из Хрватске”, који је започео реформу српског писма. Прилог из Вуковара Славка Бубала тиче се Томе Максимовића званог „хранилац народа”, који је покретач „Бате” на гласу европског предузетништва у обућарству; представљени су књижевни прилози српских писаца из Мађарске, окупљених око српске самоуправе: Петра Милошевића, Милана Ђурића, Грге Олаха, Драгомира Дујмова, Предрага Степановића, Радојке Филаковић. У рубрици *Божу(бо)ри* песме су приложили Ратко Поповић са Косова, Радосав Стојановић причу, а есеј „Призрен – Велика Хоча (Михољдан 2019)” Валентина Питулић. Песникиња из Лике Гордана Јеж Лазић зачинила је рубрику песмом „Горштакчко дрво Крајине”. *Комеморативни блок* са песмама Бошка Сувајџића, Снежане Миладиновић Лекан и Драгутина А. Ђукића посвећен је преминулом вишегодишњем сараднику Вукове задужбине и предсенику Одбора Вукове задужбине за награду у области уметности Драшку Ређећу. У одељку *Први српски усџанак* Миодрог Стојановић нас у прилогу „Рига од Фере у српској књижевности и култури” ближе обавештава о везама устанака у Србији и Грчкој, а скоро преминули вишегодишњи сарадник Жарко Рошуљ, оставио нам је спремне за штампу две своје сталне рубрике: *Из ѿдсейџника Жарка Рошуља* и *Шалџивац*. Ацо Доганџић у *Даници* двадесет година покрива рубрику *Изворна народна ѿсма*, посвећујући је поједином икстакнутом певачу

који је, најчешће, и композитор. У прилогу нам дарује три најпознатије песме тог певача са нотним записима. Овога пута обрадио је живот и певање Зорке Буташ.

Најобимнија рубрика у *Даници* посвећена је књижевности и уметности. Најпре, у одељку *Народна књижевност*, на чијој се шмустикли, на самом почетку, налази слика зипке (колевке) са Кордуна, треба издвојити прилог „Мушка и женска страна у народној култури Срба” етнолога Љубинка Раденковића, који последњих година у *Даници*, бираним темама, уобличава својеврстан „Српски народни календар” и народни живот и обичаје описује кључним знацима идентитетског препознавања српског народа. Посебан одељак слови „Књижевна упоришта”, који је започео пре неку годину Мирољуб Тодоровић приповедним одломцима који су судбоносно утицали на настањак аутентичне потоње српске прозе. Овом приликом нам Станиша Војиновић прилаже песму „Звуковез (Анети)” Милутина (Никанора) Грујића која у поетском језикотворству итекако прејудицира оно што ће касније донети поезија Лазе Костића. Одломци из дела Петра Милошевића *Последњи Србин из Сенџандреје*, пак, постаће књижевно упориште за све оно трагично што нам доносе осеке сеоба у новијим временима. У овом 27. годишту *Данице*, одељак *Књижевна упоришта* отвара слово Душана Иванића „Доситеј данас” у којем нас подсећа на Доситеја као на велику тековину српског народа, на личност која је начинила одсудни искорак нашег народа у Европу.

Почев од *Славено-сербскої маїазина* Захарија Орфелина, првог српског периодика који је једнако као и сви потоњи забавници, алманаси и календари, особити потоње Вукове *Данице*, био „собраније разних сочињенија”, српска књижевна периодика била је у прилици да се опредељује кључно и крунски за ону линију у којој ће превладавати туговање за изгубљеном државом, за пропалим царством, косовски мит и веровање у царство небеско, и оном која ће бити загледана у сутра, одређеном тежњом за обновом српске државе. Прва линија изнедрила је периодику *гаворија*. Под тим насловом је Љуба П. Ненадовић размишљао да покрене књижевно гласило; у више периодика објављују се одељци и песме жанровски одређени као *гаворје*. Велики песник Јован Стерија Поповић је објавио једину своју књигу песама под насловом *Даворје* у којој налазимо велику поему „Даворје на Пољу Косову”, мада је решење и спас српског народа сагледавао у човеческом, људском преобраћању српског народа. Другу линију, пуну оптимизма и чврстог веровања у просветитељско преобраћање српског народа, започео је Доситеј. Он је подарио нови сјај симболу звезде Данице, која никада сасвим не може да згасне и која се сваког јутра изнова у пуној раскоши на небу указује. Он се у будници „Востани Србије” обраћа вековима у ропству уснулој Србији, позива је да се „возбуди” и покаже своје лице „као вид Данице”. Отуд многа српска гласила у 19. веку, па и у 20. када се случе тешке прилике по српски народ, носе име звезде Данице. Вук Караџић је намеравао да

покрене и српски лист са тим именом. Уместо тога, објавио је у Бечу пет годишта забавника *Данице*. Ђорђе Поповић ће по истоименом дуговеком листу добити надимак Даничар. У Вуковој задужбини смо 1994. године покренули *Даницу српски народни илустрирани календар* који излази већ 27 година, а у последњем годишту скрећемо пажњу на готово непознату публикацију, на дело: *Даница србска народна конверсациона иџра, саставио Јулије Берковић. Музика* (компонована 1875) *Адолфа Лифке* (Adolf Petar Lifka – 1828–1895), *уџравишеља Кајеле Србској народној иџзоришиџа. Посвећено србској омлагини*. Као што је сва своја дела Доситеј посвећивао „јуности”, верујући у сутра, у обнову српске државе, тако су то наставили и Вук и многи ини „Даничари”. И Вукова задужбина као додатак *Данице* објављује *Даницу за младе* која се штампа и као посебно издање, која је прихваћена као ђачки алманах првога реда.
